

Til:
Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren m/varamedlemmer

Oslo, 22.september 2014

REFERAT møte i Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren

Tid: Tirsdag 9.sept kl 10.00-14.00

Sted: Møterom Trøst, Næringslivets hus

Til stede:

Christian Hambro, leder, Bente Aina Ingebrigtsen, Annelise Chapman (varamedlem), Tore Gimse, Olav Arne Bævre (varamedlem)

Sekretariat: Svein Nordenson og Agnes Landstad (referent)

1/14 Drøfting av mandat, rolle og arbeidsform for utvalget

Innledning

Utvalget startet med en presentasjonsrunde.

To habilitetsspørsmål ble tatt opp:

- Christian Hambro har en deltidsstilling i Forskningsrådet
- Svein Nordenson er medlem av NENT

Utvalget finner at ingen av disse rollene skaper generelle habilitetsproblem.

Utvalgets rolle

Bakgrunn for opprettelse av utvalget er flere. Forskningsinstituttene kan ha nytte av et utvalg som kan støtte dem både generelt og i konkrete saker vedrørende forskningsetikk. Det er også behov for tiltak for å forebygge uredelighetssaker, systemutvikling for å diskutere og heve bevisstheten om forskningsetikk, omdømmebygging etc.

Utvalget skal håndtere både uredelighetssaker og andre forskningsetiske problemstillinger.

Utvalget vil ha en tilretteleggende, rådgivende og støttende rolle og bidra til å opparbeide en kultur for etikk i sektoren.

Forskningsetiske spørsmål er instituttledelsens ansvar. Utvalget skal verken undergrave ledelsens autoritet eller fritta ledelsen for sitt ansvar i denne type saker.

Det som er laget av forskningsetiske retningslinjer og prinsipper på nasjonalt nivå er utarbeidet med bakgrunn i universitetssektoren. Det er behov for å belyse den særegne rollen som forskningsinstituttene og den anvendte forskeren har, noe utvalget vil ta for seg

Utvalgets arbeidsform

- Utvalget skal rapportere til styret for FFA
Utvalget skal kommunisere til styrene ved instituttene hvordan det arbeider, men instituttstyrene og –ledelsen er ikke overordnet utvalget.
Utvalget vil lage regler for sin saksbehandling som vil bli sendt instituttene.
- Utvalget skal i utgangspunktet selv avgjøre om det vil behandle en sak eller ikke, enten den er spilt inn fra instituttledelse eller fra enkeltpersoner.
- Både instituttledelsen og enkeltpersoner kan bringe saker inn for utvalget. Utvalget står fritt til å avgjøre om det vil håndtere saken eller om det vil anbefale en annen prosedyre/annen instans.
- Utvalget representerer ikke FFA utad i forskningsetiske spørsmål, men kan gi innspill til styret i FFA i saker om forskningsetiske spørsmål
- Ved behandling av enkeltsaker vil utvalget
 - 1) Vurdere om den er godt nok utredet og eventuelt anbefale instituttledelsen om å styrke beslutningsgrunnlaget
 - 2) Anbefale hvordan instituttledelsen bør behandle saken videre og om den eventuelt bør videresendes til nasjonal forskningsetiske komiteer eller granskingsutvalget

Begrepet forskningsetikk

Utvalget legger til grunn at begrepet forskningsetikk både omfatter uredelighetsspørsmål og andre forskningsetiske spørsmål.

Utvalget legger videre til grunn i sin begrepsbruk at forskningsetikk knytter seg til selve forskningen og ikke andre etiske spørsmål som kan oppstå rundt forskningen. Spørsmålet om et institutt av etiske grunner kanskje bør holde seg unna forskning på visse felt, er ikke et forskningsetisk spørsmål slik utvalget velger å bruke begrepet. På samme måte kan en arbeidsgiver stå overfor etiske spørsmål, men det blir ikke automatisk et forskningsetisk spørsmål fordi om den ansatte er en forsker

Videre arbeid

- Utvalget ønsker å etablere en felles plattform for forskningsetikk i instituttsektoren som bygger på de nasjonale forskningsetiske retningslinjer, men som er bedre tilpasset instituttsektorens virkelighet.
- I veiledning til instituttene ønsker utvalget å benytte eksempler fra nasjonale og internasjonale prosjekter for å illustrere hvilke elementer som inngår i forskningsetiske problemstillinger
- Utvalgets arbeid bør ta hensyn til, og bygge på internasjonale protokoller og konvensjoner for forskningsetikk der det er relevant. Sekretariatet anmodes om å hente fram og gi en vurdering av relevansen av slikt materiale til utvalgets neste møte.

- Utvalget ønsker at også varamedlemmene deltar fast i møtene med begrunnelse i at utvalgets sammensetning bør dekke bredden av instituttene og at med kun to utvalgsmøter i året er det nødvendig at alle deltar i alle møtene.
- Utvalget må gjøre fortolkning av sitt mandat og sin rolle kjent for styret i FFA og deretter for instituttene.

Vedtak:

1. Forskningsetisk utvalg vil vektlegge en proaktiv, veiledende og støttende rolle i arbeidet, med formål å skape bevissthet og kunnskap om forskningsetiske spørsmål slik at instituttene selv i størst mulig grad skal ta hånd om forskningsetiske problemstillinger.
2. Utvalget rapporterer til styret for FFA.
3. Sekretariatet bes på bakgrunn av diskusjonen i møtet å utforme prosedyre for håndtering av enkeltsaker i utvalget og tilsvarende anbefaling til instituttene til møte 1/15.
4. Utvalget avgjør selv om en vil behandle en sak som er brakt inn for utvalget.
5. Utvalget ønsker at utvalgsmedlemmer og sekretariatet kan melde inn forslag til saker og oppgaver til utvalget, i tillegg til instituttledere og enkeltpersoner. Sekretariatet bes ta en selvstendig rolle og holde dialogen primært med utvalgsleder mellom utvalgsmøtene.
6. Utvalget mener det er tilstrekkelig med to faste møter pr år. Ved behandling av konkrete uredelighetssaker kan det være nødvendig med ytterligere møter. Utvalget kan om nødvendig håndtere problemstillinger og ev saker i epostmøter mellom utvalgsmøtene.
7. Utvalget ønsker at også varamedlemmer møter fast i utvalgsmøtene og ev får status som faste medlemmer, og ber sekretariatet ta dette opp med styret i FFA

2/14 Arbeidsplan for utvalgets første år

Utvalget var invitert til å diskutere aktiviteter og tiltak som skal inngå i arbeidsplan 2014-2015 for Forskningsetisk utvalg.

Diskusjon:

- Forskningsetisk utvalg skal utarbeide en veileder om forskningsinstituttens arbeid med forskningsetiske spørsmål i løpet av 2015. Det vil bli vurdert å invitere instituttene til et seminar omveiledningen. Veiledningen skal bygge på det materiale og de erfaringene som allerede finnes i instituttene og i utlandet. I forbindelse med veiledningen er det en ambisjon å samle og stille til rådighet relevant materiale for instituttene.
- Gi råd til instituttene om at de bør etablere forskningsetiske retningslinjer.
- Presenter en veileder i hvordan det kan gjøres, hvilke elementer som kan inngå og hvordan prosessen kan gjøres – med eksempler fra ulike institutter og nasjonale/internasjonale prosjekter
- Peke på noen problemstillinger som kan være viktig å håndtere i de lokale retningslinjer for eksempel en 10-pkt liste med problemstillinger som bør adresseres i retningslinjene. Identifisere og peke på beste praksis.
- Bidra til å etablere kultur for forskningsetikk på instituttnivå.
- Skaffe en oversikt over hvilke institutter som har forskningsetiske retningslinjer i dag
 - Send forespørsel til alle instituttene – hva har en av systemer og retningslinjer pr i dag? Presentere en oversikt på nettsidene.
 - Gjennomføres innen 1.des 2014

Vedtak:

Forskningsetisk utvalg vil prioritere følgende saker i 2014 og 2015:

1. Utarbeide en veileder/anbefaling til forskningsinstituttene med sikte på å bygge økt forskningsetisk bevissthet og gode systemer for å håndtere forskningsetiske problemstillinger i forskningsinstituttene. Veiledningen skal spesielt ta for seg forskningsetiske retningslinjer i oppdragsforskning.
2. Lage en oversikt over institutters systemer og retningslinjer for håndtering av forskningsetiske problemstillinger. Legge en eksempelliste fra våre institutter og lenke til nasjonale og internasjonale prosedyrer på nettsidene.
3. Gi uttalelse i aktuelle saker fra nasjonale komiteer og Granskingsutvalget ift instituttenes særlige problemstillinger i oppdragsforskning.
4. Gi innspill til KDs arbeid med ev revisjon av mandat for Granskingsutvalget
5. Behandle konkrete saker som løftes fra instituttnivå (rådgivende for instituttledelse, ev videresende til nasjonal forskningsetisk komitee el Granskingsutvalget)

3/14 Generelle retningslinjer for forskningsetikk fra De nasjonale forskningsetiske komiteene

Utvalget var invitert til å vurdere om de utsendte retningslinjene slik de nå foreligger er egnet for bruk i anvendt forskning og gir hensiktsmessig veiledning når en står overfor forskningsetiske krav og utfordringer i forskningsinstituttene.

Diskusjon:

- De foreliggende retningslinjene er ordrike, bør kunne gjøres enklere og mer presise.
- De overordnede prinsippene gir liten merverdi, kan tas ut.
- Utvalget mener det er hensiktsmessig med generelle, overordnede retningslinjer for forskningsetikk som kan benyttes av alle forskere og forskningsutførende institusjoner. De generelle retningslinjene erstatter ikke fagspesifikke eller institusjonsspesifikke retningslinjer.
- Utvalget mener at pkt 2 i retningslinjene bør omformuleres med sikte på bedre å favne den anvendte forskningens hverdag, der forskerens egen frihet i valg av tema og publisering må balanseres mot oppdragsmarkedets muligheter.
- Retningslinjene skal etter planen evalueres i 2015. Utvalget utsetter saken til utvalgets arbeid er etablert og de generelle retningslinjene har virket en periode, dvs til 2015.

Vedtak:

Utvalget utsetter saken til retningslinjene skal evalueres i 2015.

4/14 Utkast til Veileder om lokal behandling av vitenskapelig uredelighet fra Granskingsutvalget – høringsuttalelse

Forskningsetisk utvalg var invitert til å gi en uttalelse til utkast til Veileder om lokal behandling av vitenskapelig uredelighet til FFAs styre.

Diskusjon:

Utvalget mener utkast til nasjonal veileder er for omfangsrik og kun til dels treffer forskningsinstituttens virkelighet.

Utvalget anbefaler alle forskningsinstitutter å etablere forskningsetiske retningslinjer og prosedyrer/rutiner for lokal behandling av vitenskapelig uredelighet. Utvalget ønsker å gi noen råd til instituttene om hvilke problemstillinger som må adresseres i prosedyrer for håndtering av disse sakene.

Vedtak:

Forskningsetisk utvalg mener det er positivt med en veileder for lokal håndtering av vitenskapelig uredelighet. Veilederen må reflektere alle forskningsutførende institusjoners virkelighet. Utkast til veileder bør justeres på følgende punkter for å være relevant også for forskningsinstituttene:

1. Innledningsvis i veiledningen anbefales institusjonene å gjøre seg kjent med ordninger i sammenlignbare institusjoner, nasjonalt og internasjonalt. Dette krever uforholdsmessig stor kapasitet av den enkelte institusjon og bør etter utvalgets syn i hovedsak gjøres av sentrale utvalg, som de nasjonale forskningsetiske komiteene.
2. Funksjon til de lokale forskningsetiske utvalgene er godt beskrevet i veilederen. Veilederen bør imidlertid også inneholde anbefaling om kompetanse i utvalget.
3. Det kan ikke forventes at alle de mindre institusjonene har egne forskningsetiske utvalg. Veilederen bør si noe om at det kan være hensiktsmessig å samarbeide om slike funksjoner.

5/14 NENTs uttalelse om petroleumsforskning. Konsekvenser for forskningsinstituttene?

Forskningsetisk utvalg var invitert til å vurdere NENTs uttalelse og ev hvilke konsekvenser den vil kunne få for de anvendte forskningsinstituttene.

Diskusjon:

Det kan diskuteres om saken er av forskningsetisk karakter eller forskningspolitisk karakter, men den inviterer til en forskningspolitisk debatt som bør ønskes velkommen.

Forskningsinstituttene bør ta konsekvenser av debatten for eksempel ved å

- Sørge for å ha en åpen database med oversikt over oppdragsgiver, prosjektnavn og kontraktbeløp
- Reflektere rundt spørsmålet om det finnes forskning en ikke ønsker å utføre i instituttet og dermed legge begrensninger på egen forskning
- Diskutere hvordan en vil håndtere denne type problemstillinger internt
- Faglig uavhengig, fri og kritisk forskning må forholde seg til et oppdragsmarked, men instituttene har samtidig også frihet til å påvirke forskningspolitikken

Utvalget vil anbefale forskningsinstituttene å lese NENTs uttalelse og gi noen problemstillinger som kan oppfordre instituttene til å vurdere, jf over.

Vedtak:

Utvalget ber sekretariatet formulere noen problemstillinger som en anbefaler instituttene å vurdere i kjølvannet av uttalelsen fra NENT om petroleumsforskning i UiB, basert på diskusjonen i utvalget.

6/14 Orienteringer

- Møte med KD 27.aug
 - Innspill til KD på Granskingsutvalgets rolle; klargjøre om ev klageadgang dersom Granskingsutvalget fortsatt skal håndtere enkeltsaker.
 - Mener Granskingsutvalget fyller en viktig funksjon som behandler av enkeltsaker – krever kompetanse og et visst volum. Ser ikke behov for store endringer.
 - Sikre representasjon fra alle forskningssektorene; også instituttsektoren.
- Forskningsetisk forum 18.sept i regi av De nasjonale forskningsetiske komiteer.

7/14 Møteplan 2015

Saker møte 1-15:

- Veiledning til instituttsektoren
- Kontraktformular og sikring av forskerens frihet ift metodevalg og publisering. Hvordan øke kjennskapen til og bruken av forskningskontrakten (KD)?
- Opplæring i forskningsetikk i instituttene – skal utvalget ha en rolle?
 - Ev koble på universitetenes opplæring
 - Ev en veileder for interntopplæring, ev lage et utvalg av cases – opplegg for dilemmatrening - Christian sender lenke til Transparency Norges opplegg

Vedtak:

Møte 1-15: 3.mars 2015 kl 12.00-16.00 i Abelia,

Møte 2-15: 15.sept 2015 kl 12.00-16.00. Vurdere å besøke et institutt, få presentert forskningsetisk arbeid instituttet mv

8/14 Eventuelt

- Foreslå for FFA styret at også varamedlemmene går inn som faste medlemmer. Kompetanse, kapasitet, spredning etc.
- Referatene fra Forskningsetisk utvalg skal være åpne.

Godkjent:

Christian Hambro
Leder

Tore Gimse
medlem

Bente Aina Ingebrigtsen
medlem

Annelise Chapman
varamedlem

Olav Arne Bævre
varamedlem